

PAVOL JANÍK

Napriek presile, teda nadmernému množstvu slov, ktoré sa na nás valia zo všetkých strán – navyše čoraz častejšie v nesprávnom tvare a neraz aj chybne používané z hľadiska obsahu, základné jazykové jednotky ešte stále majú svoj zmysel. Ako básnika ma zaujíma význam slov, vrátane mien a názvov, hoci chápem, že väčšina ľudí býva na uliciach a námestiacach bez toho, aby aspoň niečo tušili o osobách a osobnostiach, podľa ktorých sú pomenované. Preto sa aj hromadnému premenovávaniu v bratislavskom Starom meste na začiatku 90. rokov zážračne vyhli komunikácie a priestranstvá, nesúce mená všeobecne NEznámych ľavicových publicistov a interbrigadistov, ktorých pôsobenie sa spája s obdobím medzi I. a II. svetovou vojnou.

Latinské úslovie NOMEN OMEN (doslova: MENO ZNAMENIE) sa vzťahuje na prípady, keď meno vystihuje charakteristické vlastnosti svojho nositeľa. Odvoduje sa z hry Tita Maccia Plauta Peržan, kde sa ziskuchtivá prostitútka volá Lucris, pretože lucrum znamená zisk. Rimania by sa zrejme dnes čudovali nielen hojnemu výskytu ziskuchtívov vo všetkých oblastiach spoločenského života, ale pravdepodobne by vobec nerozumeli, prečo je na Slovensku už takmer tri desaťročia čokolvek lukratívne – aj keď to očividne nie je výnosné. To len univerzálni slovenskí experti v hocijakej súvislosti radi šermujú výrazom bez toho, aby vedeli, aký obsah vyjadruje. Cudzie slová by sme mali používať, ako keby sme im rozumeli.

Majorita (čiže väčšina), ktorej v duchu demokratických princípov (teda zásad vlády ľudu) iluzórné (to jest zdánlivé, pomyselne) patrí moc, spravidla vobec nepozná ani prvotný pôvod vlastného mena. Tak sa pozrime na také frekventované označenie, aké sa ušlo napríklad aj mne. Pavol je slovenská podoba rímskeho priezviska Paulus, ktoré znamená malý, skromný, bezvýznamný. Ján pochádza z hebrejského mena Jochanan, čo znamená Jahve je láskavý, dobrotný, milostivý, pričom nevysloviteľné božie meno Jahve je odvodené zo starosemitského výrazu s významom byť, stať sa. Ide teda o bytie, jestvovanie, vznik či vývoj.

Vzhľadom na pestrú paletu rozmanitých tvarov pochádzajúcich z mena Jochanan je výsledkom historických a jazykových procesov aj taká kuriozita, že v súčasnosti máme na Slovensku dve verzie jedného mena, konkrétnie Ján a Ivan (z vývinového radu Johannes, Johan, Jovan, Ivan). Dokonca sa tieto mená stretli v jednej rodine, takže máme bratov Jána Čarnogurského a Ivana Čarnogurského.

S rovnakými menami mám priam neuveriteľné osobné skúsenosti. Môj otec bol Ján Janík – inžinier, vysoký a plešatý. Jeho vysokopostený menovec Ján Janík bol doktor, nízky a vlasatý. Keď sa ma v detstve a v mladosti sústavne pýtali, či je môj otec minister, tak som vždy konštatoval, že Ján Janík nie je minister, ale tajomník ústredného výboru strany, čo každý chápal ako potvrdenie môjho prominentného pôvodu. V čase mobilných telefónov je to už nepredstaviteľné, ale v dobe pevných liniek, som dokonca raz – asi ako desaťročný – prijal telefonické podávanie od šťastných rodičov za pomoc pri prijati ich potomka na vysokú školu a slúbil som, že ho odovzdám otcovi, čo som aj urobil.

So zámenami osôb som zažil veselé príhody aj neskôr, hoci už nešlo o podobu či zhodu mien. Krátko po úspešnom skončení štúdia filmové a televíznej dramaturgie a scenáristiky na Divadelnej fakulte Vysokej školy múzických umení som nastúpil na ministerstvo kultúry, kde som bol – mimochodom – jediným absolventom vysokej uměleckej školy, a tak som sa musel nechať poučovať od starších kolegov, čo je dramaturgia, ktorú pokladali za dramatizáciu, teda úpravu literárnych diel do dramatickej formy. Medzi vedúcimi pracovníkmi v rezorte kultúry som ako mladý básnik z ministerstva pre zmenu vyvolával nutnosť nejako zdôvodniť moje úradné postavenie, a tak ma považovali za zata národného umelca. Zrejme si ma mylili s básnikom Petrom Štilichom, ktorý je zač skaladateľa Eugena Suchoňa.

Peter Štilicha vtedy pôsobil vo vydavateľstve Smena, na ktoré mám dobré spomienky. Nielen na Petra Štilicha či Jozefa Gerbóca, ale aj na predčasne zosnulú Danielu Hivešovú, ktorá bola redaktorkou môjho knižného debitu Nezaručené správy (1981). Zhodou okolností nedáv-

Sila a presila slov

no Daniele Hvešovej in memoriam udelil prezident Slovenskej republiky štátne vyznamenanie, z čoho mám radosť. Menej ma teší skutočnosť, že ocenenie jej hlava štátu udelila ako publicistke a dramaturgice. Nebola ani jedno, ani druhé. Z profesionálneho hľadiska bola a zostala v slovenskej literatúre významnou poetkou a knižnou redaktorkou – ako sa dnes vrávi – editorkou. Jej prácu pre rómske noviny a rómske divadlo treba chápať len ako jej žalúbu, ktorá súvisela s odchodom z hlavného mesta do Prešova, kde jej manžel bol divadelný riaditeľ a režisér. Jej nesprávne profesijné zaradenie je prejavom degradácie, nekultúrnosti a nekompetencie všetkých inštitúcií a ich predstaviteľov, ktorí sa na podobných štátne-politických aktoch podielajú.

Pozrite sa na vec z lepšej stránky – mám naozaj pekné spomienky na obdobie, keď vydavateľstvá mali profesionálnu úroveň a venovali sa aj mladým autorom – dnes vychádzajú už len komerčné preklady s množstvom jazykových, štýlistických a faktografických nedostatkov, prípadne im konkurujuce domáce gýče.

Trocha iný druh humoru sa začal v 90. rokoch, keď v jednom nemenovalom slovenskom denníku o mne napísali, že som členom ilegálneho Ústredného výboru Komunistickej strany Československa, ktorý bol ustanovený po 17. novembri 1989, a už v 50. rokoch som bojoval proti kapitalizmu. Kedže som sa narodil v roku 1956, tak som proti kapitalizmu mohol v 50. rokoch bojať iba tým, že by som pri dojčení hrízol moju mamu, ktorá mala burzozážny pôvod. Máme ho pekne zdokumentovaný od 17. storočia, jej predkovia z otcovej strany boli podľa matričných záznamov mešťania v Stříbře a v Soběslavi, v niekoľkých generáciách boli označení ako hostinskí až napokon otec mojej mamy Ferdinand Lintner bol súbežne riaditeľom Slovenskej banky v Bratislave a čokoládovne Figaro v Trnave.

Pokiaľ ide o to, že si kedyž takmer všetci myli mýho otca Jána Janíka s jeho vysokoposteným menovcom, tak to medzičasom pokračuje aj v mojom prípade. Napríklad najznámejšie internetové prehliadače zamieňajú nielen s naším synom Pavlom Janíkom, ale s viacerými mojimi menovcami, ktorých vôbec osobne nepoznám. Jeden z nich je dokonca aj autor asi dvoch knížiek a tuším je dyslek-

tic. Univerzitná knižnica v Bratislave (napriek môjmu priamemu upozorneniu), ale aj niektoré internetové stránky renomovaných sietí kníhkupectiev uvádzajú jeho knihy spolu s mojimi, akoby išlo o jedného autora narodeného v roku 1956. Nechcem sa dotknúť zdravotných problémov autora, o ktorom nič neviem, ani kedy sa narodil, ani akú úroveň majú jeho knihy, ale dyslexia znamená neschopnosť či veľmi obmedzenú schopnosť čítať. Pripomína mi to starú anekdotu, v ktorej sa uchádzača o štúdium na moskovskom literárnom inštitúte pýtal, či číta Puškina, Lermontova alebo Gorkého. Vzhľadom na to, že nečítal nijakých klasíkov, mu položili otázku, prečo chce u nich študovať. Odpoved' bola jasná ako facka, ved' on chce byť spisovateľ, nie čitatel.

Naozaj sa nechcem vyjadrovať k dielam, ktoré nepoznám, lenže o jasné odlíšenie mena autora

dvoch knížiek od mojho sa nemám staráť ja, lebo teraz to skutočne vyznieva tak, že ani on, ani jeho vydavateľia a ďalšie ustanovizne sa v slovenskej literatúre vôbec neorientujú. Menovci v literatúre a publicistike nie sú nič neobvyklé – v prípade Romana Kaliského si jeho mladší menovec pridal k priezvisku slovo Hronský, aby verejnosť vedela, koho vlastne číta. Ved' je to aj otázka jeho osobnej cti – prene sa identifikovať. Básnik Pavol Pius zašiel ešte ďalej – používa umelecký pseudonym Pavol Stanislav, aby si ho nemýli s jeho bratom Miroslavom Piusom, ktorý sa do literatúry uviedol skôr. To len na dokreslenie, kam sme dospleli, keď už sme starší ako dospleli.

Určite musím spomenúť, ako si ma svojho času viacerí myli s pražským redaktorom slovenského denníka Národná obruba. Vtedy som pracoval ako kreatívny riaditeľ medzinárodnej reklamnej agentúry, takže som bol často v Prahe, preto som sa nečudoval, že sa ma ustačené pytiajú na to, ako tam je. V rámci zhody mien si svoje zažili aj moja manželka, režisérka Mgr. art. Olga Janíková a novinárka PhDr. Ol'ga Janíková. Obe dosť dlho súbežne pôsobili v Československom rozhlasu, kde im aj navrhovali, aby sa nejak odlíšili, ale riešenie sa nenašlo, lebo jedna bola za slobodna Chodáková, druhá Chomová, čo by aj tak nikto nerozoznal. Kedže manželkina kolegyňa bola o dva roky mladšia, navrhla, že bude používať spojenie Ol'ga Janíková mladšia. Moja žena na to reagovala protinávrhom, že bude používať meno Olga Janíková krajsia. Skrátka – nešlo to a neprešlo to.

Vrcholom v rámci zhody mien je zrejme Encyclopaedia Beliana, ktorú vydala SAV a v ktorej sice mám ako spisovateľ korektné autorské heslo, ale niekto sa zrejme omylem rozhadol, že stačí JEDEN Ivan Chodák, a tak v nej zostal môj švagor profesor Ivan Chodák, ale chýba jeho otec, môj svokor MUDr. Ivan Chodák, kapitán slovenskej futbalovej reprezentácie, ktorá porazila počas II. svetovej vojny v Petržalke Nemecko 2 : 0. Už viac ako 20 rokov je po ňom pomenovaná Cena fair play vo futbale, lebo aj keď odohral 183 ligových zápasov, nebol nikdy vylúčený, ba ani napomenutý. Naštastie je v encyklopédii uvedená jeho manželka, moja svokra Olga Chodáková – choreografička, režisérka, zakladateľka Lučnice. To by hŕadam na ilustráciu sily a preseky slov stačilo. ■

Je libo doutníček?

